

М-Р ЛЮБОМИР ПЕТРОВИЧ

**АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯТА
МОДЕРНА СИСТЕМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО И
ТРАФИКА НА НАРКОТИЦИ**

ОБЕМ И СТРУКТУРА НА НАУЧНИЯ ТРУД

Трудът съдържа 224 страници, 105 бележки и 48 таблици

ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на изследването: Днес в съвременния свят няма общество, което да не е обхванато от един от най-големите проблеми в световен мащаб, наркоманията. Интензивността на отрицателното въздействие на това явление се дължи и на факта, че то е тясно и взаимно свързано с растежа и напредъка на организираната наркопрестъпност. Рентабилността, произтичаща от незаконния трафик, производство и контрабанда на наркотици, е един от ключовите мотивиращи фактори за хората от организираните престъпни групи да играят значителна роля в тази област.

Освен вредните последици, които престъпленията с наркотици причиняват на национално ниво, и които се отразяват чрез дестабилизация на правителството, финансовия пазар, корупцията на публичните институции поради огромния икономически потенциал на наркотрафика, подобна престъпна дейност представлява глобална заплаха, значително свързана с настоящето и що се отнася до глобална стабилност и сигурност на финансово, политическо и социално ниво на действие.

Употребата на наркотици и наркотични вещества и незаконните дейности, свързани с наркотиците, създават сериозна национална и международна ситуация, която трябва да бъде разгледана в глобален контекст. Наркотиците не са лесен проблем, защото се заплашва безопасността, сигурността, здравето и благополучието на населението, особено на младежта. Явлението наркотици и мерките и дейностите, които трябва да се предприемат, са сложни и с широк обхват, включително превенция, лечение, намаляване на вредите, социална реинтеграция, правен контрол, правоприлагане.

Злоупотребата с наркотици засяга всички социални слоеве, всички общности. В

глобален план Европа се счита за важен производител на наркотици. Произведените наркотици обхващат както вътрешния пазар на наркотици, така и пазарите на наркотици извън неговите граници, особено що се отнася до синтетичните наркотици като амфитамин и екстази. Също така се съобщава и за значително производство на наркотици канабис. Състоянието на канабиса, растението, от което се произвежда марихуаната и хашишът, е интересен пример за това как може да се развие пазарът на наркотици.

Началото на организирани форми на наркопрестъпността се приравнява с формирането на известните престъпни организации по целия свят, а именно италианската мафия, мексиканските и колумбийските наркокартели, руската мафия, а отскоро и албанската и българската мафия. Организираната престъпност е една от най-големите заплахи за мира и сигурността. Особено уязвими са страните с икономики в преход или в постконфликтни ситуации.

Следователно обект на изследване на докторска дисертация ще бъде да се разберат основните характеристики на наркопрестъпността и нейните връзки с други форми на организирана престъпност, като тероризъм, пране на пари и т.н. Също така е важно функционирането на организирани транснационални престъпни групи.

ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

Основен предмет на докторската дисертация е да се разбере идентичността, белезите, структурата, функционирането и резултатите от функционирането на съвременна система за превенция на производството и трафика на наркотици в Република Северна Македония, досега функционираща система от 2010 до 2019 г., докато проекцията на съвременната система, също така се отнася само за Република Северна Македония през следващия период.

Тази система ще бъде разработена като много сложна и динамична система, с повече елементи от вътрешната ѝ структура и поставянето ѝ в социалната, правната, политическата и медийната система в отделните страни, включително международното измерение, което е необходимо с оглед темата на докторската дисертация.

Ще бъде разработена системата за предотвратяване на производството и търговията с наркотици, за да се обяснят както нейните превантивни функции, така и нейните репресивни измерения в частта, която дава възможност за откриване, обработка,

наказание на нарушителите на законовите разпоредби за производство и трафик на наркотични вещества с цел да въздействат възпитателно на нарушителите и потенциалните извършители на престъпления, свързани с производство и търговия с наркотици.

За да се осигури изследователски подход, основните категории в научния труд ще бъдат дефинирани, както следва: съвременна система, производство и търговия с наркотици, на теоретично и нормативно ниво.

По този начин ще бъде определено какво се разбира под тези категории в научната разработка.

Системата за предотвратяване на производството и трафика на наркотици ще се възприема като част от по-широката социална и правна система, по-специално онези части от тези две системи, които пряко или косвено влияят на системата, която се изучава.

Ще бъде направен и анализ на функционирането на системата за предотвратяване на производството и трафика на наркотици в отделни държави, за да се получат емпирични резултати. Акцентът ще бъде върху някои балкански държави, а след това към ЕС и САЩ.

Специален раздел ще бъде посветен на определяне на направленията на развитие на съвременната система за противодействие на производството и трафика на наркотици.

Този раздел, с научни познания, ще проектира модерна, в някои елементи, идеална система за противодействие на производството и трафика на наркотици.

По този начин ще се разработят по-широките социални части, които могат да улеснят създаването и функционирането на такава система.

В допълнение към общите знания ще бъдат включени констатации от отделни държави: Република Северна Македония, Република България, Република Хърватия, Република Албания, Република Сърбия, САЩ, Франция.

Редица данни за разпространението на наркотиците в различни страни по света ще бъдат използвани като предишни знания, които изрично или косвено влияят на съществуващите системи за противодействие на производството и трафика на наркотици и със сигурност ще имат влияние и в бъдеще, с което представлява интерес тази докторска дисертация в областта на проектирането и дефинирането на характеристиките и качествата на съвременна система за противодействие на производството и трафика на наркотици.

Ще бъдат анализирани и насоките за разработване на съвременна система за противодействие на производството и трафика на наркотици, както следва:

1. Научни знания за развитието на такава система
2. Социални дейности
3. Правни решения
4. SWOT анализ (предимства, слабости, перспективи, заплахи).

Този раздел ще предложи някои допълнителни приложения, в които ще се обсъждат актуалните модели на разпространение на наркотици и ще предложат елементи на превантивен подход за борба с наркопрестъпността.

Като илюстрация на усилията в Република Северна Македония ще бъдат предложени най-важните точки и измерения на Националната стратегия за борба с наркотиците на Република Северна Македония за периода 2014–2020 г. като източник на идеи за определяне основите на съвременната система за противодействие на производството и търговията с наркотици.

ОСНОВНА ТЕЗА

Модерната система за противодействие на производството и трафика на наркотични вещества трябва непременно да съответства на общите условия, при които се осъществява производството, разпространението и продажбата на наркотични вещества с оглед на социално-икономическите условия, правната система, както и техническите и технологичните средства, прилагани в процесите на производство, транспорт, търговия и употреба на наркотици.

- Ако модерната система за противодействие на производството и трафика на наркотици е интегрирана с най-новите технически и технологични средства, възможностите за реагиране на по-актуалните начини, форми и средства, прилагани при производството и трафика на наркотици са по-големи.

- Необходимо е да се включи както международният, така и националният компонент, включително и редовното международно сътрудничество, в съвременната система за противодействие на производството и трафика на наркотици, за да се създадат условия за функционирането на системата, която да дава резултати в предотвратяване на производството и разпространение от продажбата на наркотици.

ЦЕЛИ И ОСНОВНИ ЗАДАЧИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Цели на изследването:

- научна цел

Научна цел на трудот е да изврши научен опис, односно научна дескрипција на модерниот систем за спречување на производството и трговијата со наркотици и тоа во сите негови елементи, димензии и функции, како и на целината од детерминанти кои го условуваат воспоставувањето, постоењето и функционирањето на овој систем.

Научната цел на изследването е да изврши научно описание, т.е. научно очертавање на съвременната система за противодействие на производството и трафика на наркотици във всичките му елементи, измерения и функции, както и набора от детерминанти, определящи установувањето, съществувањето и функционирањето на тази система.

- социална цел

Социалните цели се состојат в обогатяване на знанията за организиране и поддржане на ефективна и ефикасна система за противодействие, т.е. на по-широка социална борба (с мерки, дейности) срещу производството и трафика на наркотици и за потискане или намалување на вредното им въздействие върху човешкото здраве.

Още в уводните бележки беше казано, че светът или човечеството са изправени пред злото да навредят на човешкото здраве чрез употребата на незаконни, вредни наркотични вещества.

Известно е също така, че незаконното производство и трговијата с наркотици попадат под сериозни санкции како според националното законодавство, така и според регионални и меѓународни документи и актове.

Именно поради очаквания принос за предотвратување на производството и трафика на наркотици и создавање на условија за подпомагане на елиминирањето или смекчување на вредните последици, съществува социална обосновка за реализирањето на такава докторска работа.

Освен това изследването има за цел да разгледа съвременните измерения на системата за борба с производството и трговијата с наркотици, която вклучва и разработувањето на нај-актуалните карактеристики и форми на производство, распространение и продажба на вредни наркотици.

Насоките за изследването ще бъдат в следните рамки:

- Определение на понятието и дефиницията на организираната престъпност, т.е. наркопрестъпността;
- Феноменология, техники и методи за извършване на този вид престъпление;
- Международна регулация срещу това явление;
- Видове наркотици, трафик на наркотици и наркотични вещества;

Задачи на дисертацията:

Първо, да се определят теоретичните и практическите аспекти на борбата със злоупотребата с производство и трафик на наркотици.

Второ, да се намери темата, която засяга Република Северна Македония в рамките на балканската, европейската и международната система за борба с наркотиците.

Трето, да се посочи настоящият правен, социален и професионален статус и практика за борба със злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония.

Четвърто, да се отбележат слабостите и трудностите, неправилното функциониране и непродуктивността на действащата система за превенция на производството и трафика на наркотици.

Пето, да се разработи модерната система за превенция на производството и трафика на наркотици в Република Северна Македония, с нейните правни, социални и експертно-професионални елементи и измерения.

МЕТОДОЛОГИЯ

В зависимост от предмета на изследването, поставените научни и социални цели на дисертацията и в зависимост от хипотетичната рамка, в подготовките ще се използват повече методи от областта на обществените науки и по-специално от науките за сигурността, както и подходящи техники и процедури за събиране на данни и емпиричен материал.

Ще се използват общите научни методи:

- метод на моделиране
- историческо-сравнителен метод
- статистически метод

Ще се приложат се следните методи и техники за събиране на данни:

- метод на изследване на случая
- метод за анализ на съдържанието на документите

Процедурите за събиране на емпиричен материал ще бъдат:

- изследване
- интервю
- анкета

Следвайки обосновката след като изясним основното значение на конкретните методи, техники и процедури (т.е. какво се разбира в тази докторска дисертация), ще бъдат посочени и разделите на дисертацията, в които ще се прилагат подчертано дадените методи, техники и процедури.

ПРАКТИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Проблемът с наркоманията е глобален проблем в днешното общество. Подобно отрицателно явление насърчава необходимостта от намиране на решение, за чиято ефективност трябва да се подходи от глобален, регионален и национален аспект, като основната цел е да се предотврати нарастващото явление на наркомания, злоупотреба с наркотици и престъпления, свързани със злоупотребата на наркотиците, като по този начин защитава основната ценност на една социална общност, семейството и на самия индивид, както и на държавата като цяло.

Употребата на наркотици всъщност е явление, което по особен и ярък начин маркира съвременната социална среда на милиони хора по света днес, независимо от тяхното материално богатство, социален статус, политическа, религиозна принадлежност, както и национална, расова принадлежност. Така наркотиците днес представляват неизбежна част от ежедневните дейности не само за младите хора, но и за хората от всички възрасти. Те са в основата на негативните, разнообразни, лични ритуали, навици като център на многобройни социално непродуктивни ситуации и обстоятелства.

Дрогата днес е еднакво присъстваща на всички меридиани – от мегаполиса, възловите центрове на съвременната цивилизация, до най-селските, планински части на страната, където животът все още е в ритъма на миналите векове. Разбира се, най-лесно е да се намерят и да се стигне до наркотици в градските райони и особено в пренаселените селски райони в развитите, както и в слаборазвитите страни, включително фавелите от

Латинска Америка, многомилionните бедняшки квартали в Африка и Азия, имигрантите, гетата на богатата Западна Европа, където членовете на маргинализирани социални групи, употребяващи наркотици, се опитват да избягат поне за миг от отрицателното си ежедневно задължение за оцеляване.

Провалът на висшите компетентни, правни и авторитетни институции да установят контрол върху наркотиците се отразява в системата за забраната, която е изключително очевидна. Във всеки голям град по света, по булеварди, улици, алеи, както и в ресторантите, клубните стадиони и спортните фитнес клубове, училищни дворове, продавачите на стероиди, хероин, кокаин, марихуана, екстази, както и всякакви други наркотици и опиати, могат да се срещнат без никакви затруднения. Това важи за всички градове, села, държави, развити, неразвити, както и страни в преход.

Широкото присъствие на наркотиците и твърдата основа на употребата им в ежедневието на съвременното население в световен мащаб рядко остава равнодушно към този феномен. Независимо дали се гледа от социална, политическа или субективна гледна точка, употребата на наркотици не само не е одобрена, но се подчертава и като нежелано, вредно и напълно отрицателно явление, което впоследствие може да има не само вредни последици за този човек, който го взема и за този, който го продава, но може значително да влоши средата, в която ежедневно се извършват подобни сделки с продажбата, покупката и употребата на наркотици и всички други опиати. Именно поради това силно се насърчава необходимостта от установяване на ефективен системен контрол.

Въз основа на международните договори, възприети в наказателното законодателство на суверенните държави и обозначени като забрана за наркотрафик, системата за контрол обхваща широк спектър от социални дейности, насочени към потискане - предотвратяване на производството, разпространението, търговията и потреблението или употребата на наркотици.

Съставните части от контролите включват първична профилактика, споделяне на знания за тези вещества, тяхното въздействие и последици върху този, който ги приема, както и подготовка и образование за живот без наркотици. Въпреки тези наистина обширни и всеотрасни усилия на глобалните общности за предотвратяване и контрол, тези синтетични вещества успяват при всякакви обстоятелства да проникнат във всички пори на социалната тъкан и да навлязат още по-дълбоко.

Наркотиците днес стават не само ежедневна част от живота на потребителите, но и преломен момент на съдбата не само за зависимите, но и за тяхното непосредствено обкръжение, където навлизат дълбоко в икономическата сфера на обществото, засягайки политическите отношения, отразявайки се дори на международните отношения, а непосредствено най-сериозни последици са за здравето, социалното благосъстояние и общата сигурност на съвременното общество днес.

Злоупотребата с наркотици и психотропните вещества са се превърнали в изключително негативно явление в съвременното общество, унищожавайки младите поколения, социалната среда, семейните общности и по-широката социална общност като цяло. Основните причини и фактори, които стоят зад епидемичното разпространение на злоупотребата с наркотици - наркоманията като цяло, трябва да се търсят в кризата на обществото, отчуждението и непродуктивното поведение на човека, темпото на живот, кризата на семейната общност, безнадеждността, невъзможността за производителност и неизвестното бъдеще.

Факторите на наркоманията, особено днес, са в социалната и икономическата мизерия, високата безработица, неорганизираността на ефективна социална сплотеност в страната, оставяйки усещане за безнадеждност, безперспективност, разпадане на патриархалната семейна общност и оставяйки системата в пълен разпад на ценностите в обществото. Така повече хора, особено младите хора, са изложени на по-трудни условия на живот, подхранвайки фрустрациите, които следват до края на живота си. Имайки предвид, че младите хора, както и възрастните хора, които са незрели, нестабилни, не могат да се справят с изпитанията на живота и натиска, те лесно се пристрастяват към наркотиците и опиатите.

Факторите, влияещи на наркоманията, са мултифакторни, сложни, докато в съвременната литература те най-често се открояват, като се започне от формирането на младите хора, доминирайки класически набор от тясно свързани фактори, които влияят на тяхното поведение - семейство, образователна система, обществото, т.е. приятелите и политическия ред в страната.

Казано по-просто, наличието на наркотици, социалната приемливост, сближаването и натискът на определени групи са от решаващо значение при ранните експерименти, като индивидуалният генетичен състав и типът на личност оказват значително влияние при изпитването на разнообразните ефекти на веществата. Съществуват също толкова влияния върху социалните нагласи, възгледите,

законодателството, отношенията с околната среда, влиянието на групата на връстниците и цената на самата дрога, както и нейната достъпност. Всичко това оказва значително влияние върху силната мотивация, водеща до първоначално посягане към наркотиците, като същевременно е основа за появата и разпространението на едно негативно явление - наркоманията като един от най-големите проблеми, с които се сблъсква глобалното общество днес.

Употребата и незаконните дейности, свързани с наркотиците, са сериозна национална и международна ситуация, която трябва да бъде разгледана в глобален контекст. Наркотиците не са лесен проблем, защото заплашват безопасността, сигурността, здравето и благополучието, просперитета на населението, особено на младежта. Те обхващат редица преплетени аспекти: здравни, социални, наказателни, етични, които сами по себе си са предизвикателство. Явлението, свързано с наркотиците, и мерките и дейностите, които трябва да се предприемат, са сложни и в широк континуум, включващи превенция, лечение, намаляване на вредите, социална реинтеграция, правен контрол, правоприлагане, особено като се има предвид, че употребата на наркотици, тенденциите и др. и незаконното производство и трафик на наркотици са много динамични и непрекъснато се променят. Злоупотребата с наркотици и наркоманиите са свързани с глобалните социални проблеми като бедност, безработица, престъпност, бездомност, докато оборотът на парите от наркотиците могат да окажат значително влияние върху социалната стабилност, социалното развитие, демократизацията и др. и причинява страдание както за индивида, така и за семейството и води до загуба на човешки живот. След всичко казано по-горе, Република Северна Македония е наясно с тези опасности и активно подкрепя, както на своята територия, така и в рамките на международното сътрудничество, последователна политика за борба с наркотиците с цел осигуряване на човешкото здраве, достойнството и сигурността и обществото като цяло. (Национална стратегия за борба с наркотиците в Република Северна Македония 2014-2020 г., приета на двеста и деветата сесия на правителството). Злоупотребата с наркотиците и наркоманиите засягат всички социални слоеве, всички общности и затова основната цел на Организацията на обединените нации и Европейския съюз е да намалят търсенето и предлагането на наркотици, като по този начин да запази основните ценности на обществото, семейството, индивида. Следователно, основният принцип на стратегиите за борба с наркотиците в ЕС, както и стратегията за борба с наркотиците в Република

Северна Македонија, е да се намали търсенето и предлагането, които включват мерки за предотвратяване на зависимости, както и на престъпления, свързани със злоупотребата с наркотиците, мерки за лечение и рехабилитация и ресоциализация на наркоманите.

ОГРАНИЧЕНИЯ

Определянето на времевата рамка се отнася до утвърждаване на периода, през който ще бъдат разработени състояния и актове, които биха били предмет на анализ в научния труд.

Така дисертацията ще се занимава със събития и документи, случили се или приети най-късно до края на месец юни 2019 г.

Съществуващата система за противодействие на производството и трафика на наркотици, както и проектирането на модерна система за противодействие на производството и трафика на наркотици ще се прилага изключително за тази система в Република Северна Македонија.

Но като източници на съдържание ще се използват:

- Международни и регионални актове
- Национални актове
- закони
- стратегии
- програми
- планове
- материали за социални измерения
- социално-икономически аспекти
- образователни аспекти
- информационни и медийни аспекти

Актове и документи относно вътрешните елементи на системата:

- обща основа
- правни рамки
- превантивно действие
- дейности за оперативно наблюдение и превенция
- съдебни аспекти на системата

- анализ и констатации за функционирането на системата.
- подходяща научна, научно-изследователска, изследователска и прагматична литература от автори и изследователи от цял свят.

Глава 1

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОНЯТИЯ – ПРОИЗВОДСТВО И ТЪРГОВИЯ С НАРКОТИЦИ, ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ И ПРАНЕ НА ПАРИ

1.1. Основни обяснения

Основните знания за основните теоретични категории в докторската дисертация ще бъдат разработени въз основа на естеството и особеностите на материала, който се разработва. Основните значения са дадени с цел да се има предвид какво се разбира под тези категории при извършване на анализа и заключенията.

Злоупотребата с наркотици, независимо дали става въпрос за наркотици с естествен произход или вещества със синтетични свойства, оказва влияние на социалните фактори и средата, в която се намират потребилите. Според това, криминалистическите практики в областта на сигурността, основаващи се на предишен опит, познават и отчитат няколко форми и видове наркопрестъпни дейности:

- ▶ Първата и основна наркопрестъпна дейност, е незаконното производство и преработка на наркотични вещества, аналогично на тях психоактивни вещества или ПАС,
- ▶ Втора незаконна дейност – нелегално закупуване на наркотични вещества от производителите с цел прехвърлянето им за препродажба за по-бързо и огромно придобиване на материални облаги
- ▶ Трета форма на наркопрестъпна дейност – неразрешено притежание и продажба на наркотични вещества, ПАС, както и предлагане на наркотични вещества за по-нататъшна препродажба
- ▶ Четвъртата форма на наркопрестъпността – убеждаване на другия да се наслаждава, използва и злоупотребява с наркотични вещества, както и да се дадат същите наркотици и ПАС за наслаждаване и удоволствие на най-уязвимите лица.
- ▶ Петата форма на незаконна дейност е – предоставяне на помещения на разположение, като апартаменти, къщи, клубове, с цел наслаждаването на наркотични и ПАС вещества, и по този начин предлагане или продажба на наркотични вещества.

► Шестата, специфична форма на незаконна и забранена дейност – нерегламентирано производство, доставка и притежаване на оборудване за производство, преработка или опаковане на вещества и синтетични наркотици, т.е. на всички наркотични вещества.

Наркопрестъпността, особено тази от областта на организирания характер, днес широко надхвърля националните граници и се превръща в международен проблем на сигурността с тенденция към растеж и допълнително подкопаване на основите на социално-икономическата ситуация и сигурността на индивида, обществото и държавата като цяло. В тази връзка, криминогенно определени лица, групи и организации имат само една цел, която е да придобият, бързо и лесно, на незаконни, материални, финансови и други печалби.

Когато става въпрос за индивида, тогава става въпрос за придобиване на финансова печалба за закупуване на вещества и с различни кражби. Когато обаче става въпрос за група, цяла организация на престъпници, вече се прониква значително в организираната престъпност и престъпното поведение с по-тежки престъпления – разбойничество, грабежи, с цел да се спечелят повече материални средства, като стремежът е да се узаконят така придобитите материални и финансови средства.

Международната общност всъщност разбира тежестта на на наркопрестъпните организирани групи, особено във връзка с осъществяването на прането на пари и каква социална опасност всичко това представлява в глобалния свят днес. Затова се предприемат определени дейности, методи и техники за предотвратяване и потискане на такава незаконна организирана престъпна дейност. В този контекст международната общност отправя препоръки по отношение на консултативните правни норми, които трябва да бъдат приложени в националното законодателство, с цел пълно противодействие на наркопрестъпността, т.е. прането на пари чрез легализиране на огромни суми пари, получени от незаконно производство и търговия с наркотични вещества – наркотици.

1.2. Организираната престъпност в Република Северна Македония

След прехода Република Македония се отвори все повече към света, разви своята външната търговия и в известен смисъл стимулира развитието на туризма. Много от нашите граждани бяха наети в чужбина, с което се увеличава броя на пътуванията. Поради това и поради различни други причини през последните години много наши граждани пътуват в чужбина. Много от тези граждани бяха млади хора. По този начин

нашата държава стана все по-отворена към света, като в допълнение на положителния опит от тези държави, за съжаление, събрахме и отрицателния опит, свързан с повече криминални и социално-патологични явления. Това особено се отрази на разпространението на злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония.

За началото и разпространението на злоупотребата с наркотици, голяма роля изиграха лица, които са започнали кариерата си със злоупотреба с наркотици в чужбина, а след завръщането си в нашата държава, освен че са продължили да употребяват наркотици, много от тях по различни начини оказват влияние и върху други лица да започват злоупотреба с наркотици. Именно това са корените, свързани с разпространяване на злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония.

У нас броят на наетите на работа намалява, а броят на безработните се увеличава. В тази армия от безработни се търсят жертви за включване в наркопрестъпността във всичките му сегменти от производството до консумацията на наркотици.

Липсата на възможности на младото поколение след завършване на средно, висше и друго образование да се включи в работните процеси в икономиката и други дейности е подходяща почва за впускането в лесен живот с наркотици и алкохол. По този начин се появяват много противоречия, конфликти, социални разслояване и др.

1.3. Местоположението на Република Северна Македония и злоупотребата с наркотици

По своето местоположение страната ни е в центъра на транзита на наркотици. Често наркотиците са цел на контрабанда и в Република Северна Македония, от където чака подходящ момент за транспортирането им до държавите от Централна и Западна Европа, както и до другите континенти. Именно така действа т.нар. „Балкански път“, който свързва пътищата за наркотрафик от държавите в Близкия и Среден изток към държавите в Централна и Западна Европа. Същият маршрут на пътя се използва и в обратна посока, с транспорт на вещества, използвани за производството на наркотични вещества в Турция, Иран, Афганистан и Пакистан. По този начин, въпреки че нашата държава е транзитна зона, част от наркотиците остават и се продават на пазара в Република Северна Македония.

Наркотиците влизат през граничните пунктове Богородица, Ново село и Деве Баир, откъдето преминават през Република Македония до граничния пункт Табановце. По време на икономическата блокада на СР Югославия, за излизане от нашата държава

бяха използвани граничните пунктове Свети Наум, Чафасан и Блато, откъдето транспортът продължава към Централна и Западна Европа и другите континенти.

Влизането на много наши граждани в наркобизнеса, които участват в транспорта и транзита на наркотици, а също и снабдяват вътрешния нелегален пазар, оказва голямо влияние върху разпространението на злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония. Някои от тези граждани са организатори на гореспоменатите дейности, а някои са пряко ангажирани с транспортирането, продажбата и препродажбата на наркотици в нашата и в другите държави. Това може да се потвърди с все по-нарастващия брой на намерени и осъдени лица, наши граждани за злоупотребата с наркотици.

Системата за сигурност в Република Северна Македония не е в състояние ефективно да открива и наблюдава този феномен. Съдебната власт е неефективна при своевременно провеждане на процедурата, налагане и изпълнение на санкциите.

Производството и търговията с наркотици, по-специално елементите на злоупотребата с наркотици, са част от по-широко социално явление, което се нарича организирана престъпност. Следователно е наложително да се проучат основните елементи на организираната престъпност в Република Северна Македония, включително елементите на прането на пари и финансирането на възникващи форми на тероризъм. Възщност и в очертаанията на тематичните области на докторската дисертация се предвижда да се установят връзки между производството и трафика на наркотици и организираната престъпност, т.е. появата на пране на пари и финансиране на тероризма.

ИЗВОДИ КЪМ ПЪРВА ГЛАВА

Можем да направим няколко основни извода за организираната престъпност в Република Северна Македония:

- Тежката и организираната престъпност в Република Северна Македония се проявява чрез функционирането на организирани престъпни групи (ОПГ) на национално и международно ниво в една или повече криминални области с цел финансова и материална изгода. В тази престъпност, ОПГ използват всички финансови ресурси, с които разполагат, прилагат експертни познания за прикриване на престъпна дейност, а в определени ситуации използват легални фирми за постигане на престъпни цели и

реализирането на печалба. Тежката и организираната престъпност се приспособява към средата, в която работи, участващите прилагат контрамерки за защита и иновации в методите си и умерено влияние в публичния сектор чрез корупционни дейности. Основните престъпни области, в които действат криминалните актьори, са нелегалният наркотрафик, контрабандата на мигранти, киберпрестъпността, имуществената престъпност, контрабандата на стоки и укриването на данъци.

- Организираните престъпни групи в Република Северна Македония действат на национално и международно ниво, основно в нелегалния наркотрафик, контрабандата на мигранти, насилствената и тежка престъпност. Те се различават по своя брой, произход на членовете и не се характеризират с ясно изразена йерархия.

- В допълнение към групите, които действат от време на време, някои ОПГ се характеризират с приемственост в действията, които се основават на семейни връзки или престъпни интереси. Една трета от организираните престъпни групи са поликриминални, т.е. те действат в няколко криминални области. Повечето от ОПГ нямат много финансова сила и в престъпната си дейност корумпират служители на институции, които са на по-ниско ниво, осигурявайки им защита за криминалните дейности. Те употребяват прости и традиционни контрамерки за защита, използват легалният бизнес в криминалната им дейност, а насилието се проявява само в изолирани случаи в рамките на групата и извън нея. Контролът върху криминалните райони е очевиден само в някои ОПГ, а престъпните дейности се толерират само в някои етнически общности в средата, в която живеят членовете и която се проявява чрез игнориране на престъпните действия.

- Незаконният трафик на наркотици е една от най-печелившите престъпни дейности, в които са включени по-голямата част от организираните престъпни групи.

- Република Северна Македония е транзитна зона, през която преминават някои от международните маршрути за транспорт на наркотици, държава, която крайна дестинация, но и държава, в която се произвеждат някои видове наркотици. В незаконният трафик на хероин са включени ОПГ, които организират международния транспорт до западноевропейските държави, като малки количества се оказват и на вътрешния пазар на наркотици. Хероинът произхожда от Турция, като той влиза в Република Северна Македония през Гърция и България, частично се складира за по-нататъшен транспорт или транзит през Косово и Сърбия до крайната дестинация. Кокаинът присъства в малки количества на македонския пазар на наркотици поради

високата цена и ниското търсене на този вид наркотици. В Република Северна Македония кокаинът идва от пристанищата в региона, които са транзитните пунктове на вече установените маршрути за транспорт на кокаин. Нелегалният трафик на кокаин обикновено е вторична престъпна дейност на ОПГ, използвайки същите модули, маршрути и ресурси, които са вече установени за другите видове наркотици.

- В изминалия период незаконната търговия с марихуана отбелязва експанзия, докато производството не намалява в Република Албания, която е основен доставчик на пазара. След спада на производството на марихуана в Албания предлагането намалява, което от своя страна довежда до повишаване на пазарните цени. Най-големите количества марихуана, внесени от Албания, са предназначени за транспортиране до държавите от ЕС, а някои от тях се оказват на вътрешния пазар. Намаленото предлагане на марихуана, произведена в Албания, засилва производството на марихуана в Македония. Синтетичните наркотици на местния пазар идват предимно от съседните държави в региона като се внасят в по-малки количества.

- Наблюдава се възходяща тенденция на популярността на синтетичните наркотици на наркопазара, особено на екстази, поради ниската цена в сравнение с нарастващите цени на другите видове наркотици. Незаконният трафик на синтетични наркотици е вторична престъпна дейност на ОПГ, които вече са установили методи за наркотрафик. Освен екстази като най-разпространено, на пазара на наркотици се появяват и нови видове синтетични наркотици, като се наблюдават опити за вътрешно производство. Нелегалната миграция достига най-високото си ниво в Македония с нарастващия брой мигранти от държавите в Северна Африка и Близкия изток, които използват „Западнобалканския маршрут“ като част от вторичното движение до крайната си дестинация – държавите от ЕС. Нелегалното преминаване на държавната граница на влизане от Гърция и излизане към Сърбия се улеснява от местните криминални групи, на които им се заплаща за услугите за приемане, осигуряване на временно пребиваване и транспортиране през територията на държавата и чрез нелегалните пунктове.

- Средата, в която действа криминалната област, по отношение на политическите решения към потенциалните бежанци или мигранти, оказва влияние върху обхвата на криминалната област. Високите цени на услугите за контрабанда на мигранти през държавата и голямото търсене правят тази криминалната област високо печеливша в престъпните кръгове, засилват ОПГ и увеличават необходимостта от установяване на престъпни връзки с престъпни групи извън Северна Македония. Киберпрестъпността е

бързоразвиваща се криминалната област, която обхваща престъпленията, извършени чрез интернет пространството или чрез други форми на употреба на компютърни технологии.

- Развитието и увеличеното използване на интернет технологиите оказаха голямо влияние върху развитието на тази криминална област в ролята на помощник и съучастник на престъпните дейности. Нарастващата употреба на интернета в бизнес сектора с използването на разплащателните карти за онлайн пазаруване, електронните транзакции между бизнес субектите и бизнес интернет комуникацията правят тази криминална област привлекателна за престъпните групи и лица. Лицата, участващи в тази криминална област, освен да си сътрудничат с външни лица, те все повече увеличават уменията си в участието в престъпни дейности и прикриването им. Дейностите им ги насочват към дестинации извън държавата, в сътрудничество с лица от други държави поради измами в Интернет, със събирането и обмен на електронни адреси, номера на платежни карти, имена за използване на електронната поща, профили в социалните мрежи и сметки от електронното банкиране.

- Основните форми на укриване на данъци в Република Северна Македония са при подаването на данъчни декларации, укриване на част от приходите в „офшорни“ държави, подаване на фалшиви или фиктивни документи, необлагаеми обезщетения, злоупотреба с хуманитарни организации, прикриване на корпоративна собственост и изчисленията върху заплатите. Укриването на данъци в някои случаи се проявява като вторична престъпна дейност на други криминални области, в които ОПГ използват легалния си бизнес. Членовете на ОПГ често са управители или упълномощени лица в юридически субекти, които подготвят фиктивни фактури и договори за несъществуващи бизнес отношения с цел придобиване на незаконно имущество.

- Имуществената престъпност е най-разпространена в криминалните среди с регистрирани престъпления и извършители, от които преобладават тези с тежки кражби. Поради голямото ниво на тежки кражби и предизвикани материални щети, тази криминална област представлява сериозна заплаха за сигурността на гражданите и тяхното имущество. Жилищните сгради са най-честата цел на тежки кражби от повторни нарушители, които често са организирани в групи. Някои групи проявяват професионализъм в извършването на кражбите, те стават мобилни, извършват серия от тежки кражби, променят местонахождението си и се забъркват в други престъпни области. По време на кражбите се отнемат пари, ценности, оръжие и технически стоки.

Грабежите са в непрекъсната тенденция към намаляване, като най-голямото разпространение на регистрираните грабежи се извършва на открито. Най-рядко се извършват грабежи в бизнес обекти, където цел на извършителите са парични средства.

- Република Северна Македония е страна на произход, транзит и крайно местоназначение на контрабандни стоки. Най-често контрабандните стоки са тютюн и тютюневи изделия, текстил, златни и сребърни бижута, фармацевтични продукти, лекарства, електротехнически устройства и мобилни телефони. Основните фактори, влияещи на контрабандата на стоки, са икономическите различия в с държавите от обкръжението и несъответстващата фискална политика в региона. В престъпните дейности по контрабандата на стоки в повечето случаи не участват членове на организираните престъпни групи, а по-скоро временно съюзени лица, които придобиват значителни финансови средства чрез укриване на данъци, акцизи и мита. Най-контрабандната стока от ОПГ са цигарите, които в изминалия период намаляват.

- Геостратегически Република Северна Македония е разположена в централната част на Балканския полуостров и на кръстопъта на главните коридори изток-запад и север-юг, което води до увеличаване на потока и оборота на пътници, което се отразява на транзита и транспортирането на нелегални стоки, предимно на наркотици. Съседните държави, които произвеждат нелегални стоки (наркотици и цигари), също допринасят за това положение и използват територията на Република Северна Македония като транзитна страна за крайните потребители. Различните нива на икономическо развитие в държавите от региона, несъответствието на фискалната политика и големата разлика в цените на определени стоки в държавите от региона стимулират контрабандата на стоки. Роднински, приятелски, работни и други връзки с диаспората в Европа улесняват извършването на престъпления чрез предоставяне на логистична и финансова подкрепа. Проникването на легалния бизнес улеснява престъпността както като средство за транспорт, така и като място за съхранение и причинява нелоялна пазарна конкуренция. Избягването на плащането на данъци на държавата води до създаване на нелоялна конкуренция по отношение на стоката, внесена в държавата от платени данъци. С актуализирането на легализацията на марихуаната и нейната употреба за медицински цели в региона, социалната толерантност се увеличава, с което се улеснява този криминален бизнес. Съществува „скрита“ толерантност от албанската етническа общност в средата, в която живеят членовете на криминалните групи, които се занимават с тази престъпна дейност, така че да не се съобщава за тяхната дейност

поради страх от отмъщение. Социалната толерантност също частично присъства при контрабандата, особено в граничните райони на македоно-българската граница, където живеят лицата, които се занимават с този вид престъпност. Непълното прилагане на законодателството от съдебните органи, като не се налагат мерки за конфискация на собствеността, когато има очевидна несъразмерност между съществуващото имуществено състояние и законно получения доход на лица, включени в престъпни дейности, позволява на членовете на криминални групи, лесно да подновят връзките си в престъпните кръгове и да продължат с престъпната си дейност.

Глава 2

ОСНОВИ НА НАЛИЧИЕТО И ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА СИСТЕМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО И ТРАФИКА С НАРКОТИЦИ В РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ

Уводни бележки

Анализът на миналото в съществуването и функционирането на системата срещу производството и трафика на наркотици, противно на законовите разпоредби, ще започне от основния държавно-правен статут на Република Македония и нейния суверенитет и независимост в международната система и ред.

Като времева линия, основана на концептуалния план на докторската дисертация, ще се разглежда:

- в исторически смисъл периодът от появата на първичните кълнове на системата за борба с наркотиците – средата на 70-те години на 20 век, след това периода на държавна независимост – от 1991 до 2010 г.,
- периодът на изработване в съвременни условия - ще бъде разработен от 2010 г. до 2019 г.,
- периодът, през който ще бъде създадена модерна система за противодействие на производството и трафика на наркотици - от началото на 2020 г. нататък.

2.1. Основи на системата за борба с наркотиците

2.1.1. Конституционни основи

Конституцията на Република Македония от 1991 г. поставя основите на държавата като

суверенна, самостоятелна, демократична и социална държава. Суверенитетът на Република Македония е неделим и неразрушим. Тя също така определя, че територията на Република Македония е неделима и неотменима и съществуващата държавна граница е неприкосновена.

Член 8 от Конституцията изброява основните ценности на конституционния ред на Република Македония, от които следните основни ценности се прилагат по определен начин в системата за борба с наркотиците:

- основните свободи и права на човека и гражданина, признати в международното право и установени от Конституцията,
- върховенството на закона,
- хуманизмът, социалната справедливост и солидарността,
- спазването на общоприетите норми на международното право.

В раздела за гражданските и политическите свободи и права се посочва, че човешкият живот е неприкосновен (член 10 от конституцията), физическият и моралният интегритет е неприкосновен, всички форми на изтезания, нечовешко и унижително отношение и наказание са забранени (член 11), свободата на човека е неприкосновена. Никой не може да бъде лишен от свобода освен с решение на съда и в случаите и в процедура, предвидена със закон (член 12), лицето, обвинено в престъплението, се счита за невинно, докато не бъде доказана вината му с ефективно съдебно решение (член 13). На всеки гражданин се гарантира правото на здравеопазване. Гражданинът има право и задължение да поддържа и утвърждава собственото си здраве и здравето на другите (член 39). Държавата особено защитава майчинството, децата и непълнолетните (член 42).

От компетенциите на държавните органи, които могат да се отнасят и до системата за противодействие на производството и трафика на наркотици, се откроява факта, че Събранието на Република Македония приема закони и дава автентична интерпретация на законите и ратифицира международните договори.

По отношение на правителството на Република Македония влияние имат разпоредбите, като определя политиката за прилагане на законите и другите наредби на Събранието и е отговорно за тяхното изпълнение, предлага закони, републиканския бюджет и други наредби, приети от Събранието, чприема укази и други нормативни актове, установява принципи за вътрешната организация на министерствата и другите административни органи, ръководи и контролир тяхната работа.

В рамките на по-широкото разбиране на системата за противодействие на злоупотребата с наркотици трябва да се спомене и ролята на съдебната власт (в областта на съдебните дела за престъпления за нерегламентирано производство и търговия с наркотици, за улесняване на употребата на наркотици, за нарушения срещу човешкото здраве), която е самостоятелна и независима и действа въз основа на конституцията и законите и международните договори, ратифицирани в съответствие с Конституцията.

Своя роля също играе Прокуратурата на държавата, която е единственият независим държавен орган за преследване на извършители на престъпления и други криминални престъпления. Прокуратурата изпълнява функциите си въз основа на конституцията и законите и международните договори, ратифицирани в съответствие с Конституцията.

2.2. Злоупотреба с наркотици в Република Северна Македония

Част от посочените причини за появата на злоупотреба с наркотици в света, могат да се считат за уместни и появата на злоупотреба с наркотици в Република Северна Македония. Някои от тях имат по-голямо влияние, а други по-малко, което се определя от няколко фактора. Освен общите причини, има и причини, които се отнасят само за нашата страна, т.е. те допълват многоаспектността на това явление.

Иначе началото на злоупотребата с наркотици в Република Македония, свързано с консумацията им, датира от края на 60-те и началото на 70-те години. Според полицейските данни първите случаи са регистрирани през 1970 г., а през 1972 г. броят на употребяващите наркотици е 30 души. През 1973 г. вече срещаме и информации за болнично лечение.

След този период, в края на 90-те години, броят на регистрираните консуматори на наркотици е достигнал 337 и този брой непрекъснато нараствал, достигайки 457 до 1993 г. След този период, за кратък период от пет години, броят на консуматорите са се увеличи значително, достигайки 2767 души към юни 1998 г. Последните данни са тревожни, тъй като през този период явлението бележи рязко увеличение на броя на употребяващите наркотици и не предупреждава, че има тенденция за още по-бързо разпространение, което означава, че ако не бъдат предприети по-широки обществени действия, явлението ще се разпространи с още по-бързи темпове и по-кратък интервал от време. Причината за такава прогноза се крие в надпреварата на криминалните организации, които се занимават с търговия на наркотици и които се стремят да

спечелят колкото се може повече консуматори и потребители на наркотици. От друга страна, общите социални отношения благоприятстват подобна престъпна стратегия и младите поколения, без да знаят последствията, избират да употребяват наркотици като средство за решаване на проблемите си, за бягство от реалния свят или от любопитство.

Реалното число и точният брой клиенти в Република Северна Македония можем да получим като сума от „светлото“ и „тъмното“ число (реално число = светло + тъмно число). Някои теоретици умножават „светлото“ число с коефициент от 4 до 10 пъти, за да получат реалното число на клиентите на наркотици. Това означава $2767 \times (4 \text{ до } 10) = 11\,068 \text{ до } 27\,670$ лица, клиенти на наркотици.

Като се има предвид, че злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония се разпространява в огромен мащаб, нейното предотвратяване изисква участието на повече социални и други субекти, които могат да дадат своя принос в предотвратяването на това явление. Тяхната роля трябва да бъде в съответствие с мерките, прилагани от основните субекти, обхванати от националната програма за борба с злоупотребите, т.е. техните мерки трябва да бъдат общоприети от тази програма. По този начин мерките, предприети от тези субекти за предотвратяване на злоупотребата с наркотици, ще бъдат интегрирани в по-широкия обществен фронт за предотвратяване на това явление.

2.3. Македонският опит в превенцията на злоупотребата с наркотици

Досегашният опит в превенцията на злоупотребата с наркотици показва, че в Република Северна Македония от началото на явлението, т.е. през 70-те години, не се наблюдава сериозен проект за предприемане на комплексни и координирани мерки за предотвратяване на това явление. Съществуват индивидуални и групови съображения за сериозността на проблема, които предлагат мерки за предотвратяване на това явление. И въпреки тези индикации за сериозността на проблема, до 1996 г. в Република Македония липсваше Национална програма за предотвратяване на злоупотребата с наркотици.

През 1996 г. правителството на Република Македония предложи Национална програма за предотвратяване на злоупотребата с наркотици и незаконния трафик на наркотици, която е неприложима поради приетите в програмата закони, които са основна предпоставка за нейното прилагане. Редица проблеми възникват във връзка с

изпълнението на програмата (за това кой ще носи отговорност, как ще се контролира изпълнението на мерките, кой ще я изпълнява и кой ще оценява данните от работата на субектите), от чието решение зависи и успехът на превантивно-репресивната борба срещу злоупотребата с наркотици в нашата държава.

В началото с тази проблематика се занимаваше само полицията, но след това започнаха и медиците да се занимават с нея, тъй като зависимите започнали да търсят медицинска помощ. За начинаещите – консуматори на наркотици през 70-те години, е било характерно, че те са приемали т.нар. лека дрога, а за да се пристрастиш към нея, се изисква дългосрочна употреба. Смятало се, че това са били лица, които са били засегнати от нещастие, без да се направи оценка, че епидемията от малки мащаби след две-три десетилетия ще се развие до епидемиологични размери. Полицейските власти нито в началото, нито пък сега предприемат превантивни мерки, а при всеки един случай на открит или регистриран по-рано консуматор на наркотици те се фокусират главно върху разкриването на престъпление, а не върху предприетите превантивни мерки, т.е. до колко е успял да повлияе в превенцията на тази поява.

Здравните власти, от друга страна, прилагат лечение с употребата на легални наркотици (метадон), без да търсят нов начин на лечение, което ще даде по-високи резултати. Дългосрочното лечение с метадон (хептанон) на практика означава поддържане на консуматора на наркотици в зависимост от наркотиците и е добре известно, че зависимите се обаждат на лекар, когато нямат пари за наркотици (или те не са достъпни на пазара), за да получат лекарство, което съдържа наркотик.

2.4. Субекти и методи за превенция

Основните субекти, които изграждат превантивния механизъм срещу злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония, са: Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на правосъдието, Министерство на образованието и науката, Министерство на отбраната, Министерство на финансите, Агенция за спорта и младежта, Институт за социологически и политико-правни изследвания (както и други научни институции), местното самоуправление, медиите и други социални субекти и научни институции.

В правителството на Република Северна Македония ще има дирекция или подобен орган (наричан по-нататък Дирекцията), отговаряща за изпълнението на националната програма за превенция на злоупотребата с наркотици в Република Македония.

Съставът ще се състои от щатни служители, работещи по този въпрос. Те ще се управляват от директор (или подобен), който ще бъде пряко отговорен на премиера, който ще го назначи. В допълнение към редовния персонал на дирекцията, нейният разширен персонал ще включва един член от всички субекти, участващи в превенцията на злоупотребата с наркотици. Като такава дирекцията свиква събрания два пъти годишно или по няколко пъти, ако е необходимо да се предприемат допълнителни мерки за предотвратяване на това явление по предложение на директора или на член на събранието. На редовните събрания ще се разглежда ситуацията със злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония, ще се предлагат мерки и т.н.

Заключенията от тези събрания ще бъдат изпратени на правителството и Парламента за разглеждане, и които ще се произнасят по тях, ще приемат заключенията или ще предоставят допълнителни насоки. Дирекцията ще координира работата на всички субекти, участващи в превенцията, ще хармонизира мерките, ще контролира прилагането им и ще дава насоки при прилагането на мерките. В областта на обучението на кадри ще организира семинари, курсове, разработва проекти и брошури с превантивно съдържание. Субектите ще обменят професионални кадри (социалният работник или полицейският служител ще изнася лекции в училища и др.). Дирекцията ще разполага с информационен център за компютърна обработка на данните, свързани с злоупотребата на наркотици, броят на употребяващи наркотици по пол, национална принадлежност, възраст, социален статут, година на започване на злоупотреба с наркотиците, лица, участващи в мрежата на дилъри с наркотици, характеристики на наркопрестъпността и иззетите наркотици. Този информационен център ще бъде свързан с всички субекти, където всеки по свой начин ще го „захранва“ с данни, до които попада в ежедневната си работа.

2.5. Ръководни принципи и цели на националната стратегия за борба с наркотиците

Националната стратегия за контрол на наркотиците през 2007–2013 г. се основава на Конституцията на Република Македония и е в съответствие с Националната стратегия за превенция на ХИВ/СПИН, Стратегия за психично здраве, Национална стратегия за обществено здраве и международните конвенции и резолюции във връзка с проблемът с наркотиците, други международни конвенции, резолюции, протоколи и актове, приети от страна на Република Македония, Стратегията на ЕС за наркотиците през

2005–2012 г. и Плана за действие на ЕС през 2005–2008 г.

Стратегиата спазва следните принципи:

- Принцип на защита на правата на човека

Конституцията на Република Македония гарантира правата на всички нейни граждани, независимо от пол, възраст, религия, националност и етническа принадлежност, и особено правата на децата, жените, пациентите и/или жертвите на трафик на хора. Децата и младите хора имат право да живеят в среда, която е защитена от злоупотреба с наркотици. Гражданите, включително употребяващите наркотици, имат право на здравна и социална помощ и защита от социално изключване. Това включва и правото на подходящо поведение в следствените и съдебните производства и по време на изпълнението на присъдата.

- Принцип на гарантирана сигурност на всички граждани на Република Македония

Конституцията гарантира правото на сигурност и защита на имуществото на всички граждани на Република Македония, а също така се отнася до намаляване на престъпността, свързана със злоупотребата с наркотици и наркотрафика.

- Принципът на равни възможности за всички

Този принцип изисква равен достъп до услугите за намаляване на търсенето на наркотици и програми за превенция за всички граждани, особено за децата и младите хора. Той също така включва достъп до образование и информация, включително програми за обучение на родители и учители, психолошко-педагогически услуги и всички други сегменти на обществото, които са важни за създаването на среда, в която младите хора ще се чувстват защитени, разбрани и уважавани.

- Принцип на балансиран подход

Водещият принцип е балансираният подход между намаляването на търсенето на наркотици (НПД) и намаляването на снабдяването на наркотици (НСД). Балансираният подход се отразява в последователните и допълващи политики за наркотици, така че да се избегнат неблагоприятни и възможни странични ефекти от тези политики върху хората и обществото. В рамките на НПД е необходимо да се постигне балансиран

подход между превенцията на злоупотребата с наркотици, лечението, намаляването на вредите и социалното подпомагане.

- Принцип на приспособяване към нуждите на различни целеви групи

Този принцип изисква разработването на ефективни и силно чувствителни програми за различни целеви групи, определени според възраст, пол, култура, националност, етническа принадлежност и т.н. в областта на превенцията, но и в областта на лечението, рехабилитацията, социалното включване и намаляването на вредите.

- Принцип на споделена отговорност и координиран подход

Многостранните характеристики на проблемите с употребата на наркотици изискват ефективни, всеобхватни и едновременни реакции чрез координирани дейности на много нива, основани на принципа на споделената отговорност. Това изисква включването на много участници от областта на здравеопазването, социалните грижи, вътрешните работи, финансите, отбраната и различни части на гражданското общество и на широката общественост.

- Принцип на достъпност и икономичност

Повишеното покритие и наличието на ефективни, икономични и разнообразно профилирани служби и програми, насочени към отговор на проблемите с употребата на наркотици, са възможни чрез процеса на разпространение, в съответствие с настоящите нужди, като едновременно се осъществява работа в мрежа в една национална система и се координират дейностите хоризонтално и вертикално ниво.

Основен елемент за създаването на успешна Национална стратегия за борба с наркотиците и постигането на нейните цели чрез националните планове на действие за борба с наркотиците са координационните дейности на местно, национално, регионално и международно ниво. Следователно една от целите на тази Национална стратегия за борба с наркотиците е създаването на мултидисциплинарен механизъм за координация. Този механизъм трябва да отразява функциите и задачите на всички участващи организации и структури.

Вторият най-подходящ документ, необходим за анализ, е Националната стратегия за борба с наркотиците, който се отнася за периода от 2014 до 2020 г.

Този документ определя познанията и констатациите като отправна точка.

Употребата и незаконните дейности, свързани с наркотиците, са сериозна национална и международна ситуация, която трябва да бъде разгледана в глобален контекст. Наркотиците не са прост проблем, защото те са заплаха за сигурността, безопасността, здравето, благополучието и просперитета на населението, особено на младежта. Тя обхваща редица преплетени аспекти: здравни, социални, наказателни, етични, които сами по себе си представляват предизвикателство. Явлението, свързано с наркотиците, и мерките и дейностите, които трябва да се предприемат, са комплексни и в широк континуум, които обхващат превенция, лечение, намаляване на вредите, социална реинтеграция, правен контрол, правоприлагане, особено като се има предвид, че употребата на наркотици, тенденциите, и незаконното производство и търговията с наркотици са много динамични и непрекъснато се променят. Злоупотребата с наркотици и болестите на зависимост от наркотиците са свързани с глобалните социални проблеми като бедност, безработица, престъпност, бездомност, а оборотът на пари от наркопрестъпността може да окаже значително влияние върху социалната стабилност, развитието на обществото, демократизацията и причинява страдание и за индивида и за семейството, а може да доведе и до загуба на човешкия живот. След казаното по-горе, Република Северна Македония е наясно с тези опасности и активно дава подкрепа, както на своята територия, така и в рамките на международното сътрудничество, с последователна политика за борба с наркотиците за осигуряване на здравето, достойнството и сигурността на човека и обществото като цяло.

Злоупотребата с наркотици и наркоманиите засягат всички социални слоеве, всички общности и следователно основната цел на ООН и ЕС е да намалят търсенето и предлагането на наркотици, като по този начин запазват основните ценности на обществото, семейството, индивида. Следователно, основният принцип на стратегиите за борба с наркотиците в ЕС, както и на стратегията за борба с наркотиците в Република Северна Македония, е намаляването на търсенето и доставката, което включва мерки за превенция на зависимости, противодействие на наркопрестъпността, мерки, предприети за лечение, рехабилитация и ресоциализация на наркоманите.

Докато в първата стратегия за борба с наркотиците в Република Северна Македония, която обхваща периода 2006–2012 г., бяха подчертани ангажиментите, те се потвърждават и от новата стратегия за периода 2014–2020 г., за балансиран подход при прилагането на всички части на стратегията и всички елементи, свързани с проблемът с наркотиците, въз основа на доказателства от практиката, но и провеждане на научни

изследвания и оценка на ситуацията, за да се определят мерките за тяхното преодоляване.

С подкрепата на ЕС и обмена на добри практики, опит и знания със сродни институции и професионалисти от държавите на ЕС, както и в по-широк контекст в рамките на ООН и държавите-членки, Република Северна Македония значително подобрява качеството и съпоставимостта на информацията, които са достъпни от много области. Подобряването на качеството на данните е задача и в новата стратегия за наркотиците и по-специално използването на данни за аналитични цели.

Това позволява, от една страна, да се комбинират данни от множество източници на информация, да се обвърже знанието, с цел да се подготви анализ, който не само ще има научна основа, но ще има предвид чувствителността и комплексността в областта на наркотиците, ще бъдат насочена върху идентифицирането на по-важните аспекти, а за отворените въпроси, ако е необходимо, ще започнат дебати и ще се разгледат политиките на европейско равнище.

Целта на тази стратегия е да допринесе за намаляване на търсенето и предлагането на наркотици, намаляване на здравословните и социалните рискове и вреди, причинени от наркотиците, като същевременно се зачитат правата на човека и човешкото достойнство, основани на принципите на споделена отговорност, мултилатерализъм, интегриран и балансиран подход, базиран на доказателства, насочени към разработване и спазване на международни конвенции.

Стратегията е изградена на два стълба: намаляване на търсенето на наркотици и намаляване на предлагането на наркотици. Те се допълват с три общопресичащи се теми, които представляват хоризонталния характер на проблема с наркотиците: координация, международно сътрудничество, информация, изследвания, мониторинг и оценка.

Националната стратегия за наркотиците на Република Северна Македония през 2014–2020 г. и плановете за действие, първият от които за периода 2014–2017 г. определя съвместните дейности в областта на наркотиците на територията на Република Северна Македония, но също и в по-широк контекст – регионален и международен. Националната стратегия за борба с наркотиците на Република Северна Македония през 2014–2020 г. е синхронизирана със Стратегията за борба с наркотиците и плана за действие на ЕС и Политическата декларация на ООН за борба с наркотиците, но също така отразява и националните и регионалните условия и

приоритети. Стратегиата насърчава общ модел с определени приоритети, цели и дейности, както и показатели за идентифициране на степента на изпълнение. Стратегиата също играе важна роля при определяне на отговорностите на институциите, агенциите, публичните и частните здравни организации, сектора на гражданското общество при изпълнението на стратегията.

Общините в Република Северна Македония могат да използват рамката и практиката на Националната стратегия за борба с наркотиците в Република Македония 2014-2020 и плановете за действие, за да изградят местна стратегия за борба с наркотиците за общината, която представляват, със свободата да включват местните приоритети въз основа на регистрирани знания и спецификата на ситуацията в тяхното обкръжение. Националната стратегия за борба с наркотиците в Република Северна Македония през 2014–2020 г. ще има добавена стойност в изграждането на стратегиите за наркотици на общините в Северна Македония и ще представи платформа за координация относно принципите и подходите за справяне с проблема с наркотиците.

Националната стратегия за борба с наркотиците в Република Северна Македония през 2014–2020 г. и плановете за действие се основават на опита, знанията, научените уроци и оценката на Националната стратегия за борба с наркотиците и плановете за действие през 2006–2012 г.

Едно от ключовите действия на системата за противодействие на злоупотребата с наркотици е намаляването на търсенето на наркотици.

Намаляването на търсенето на наркотици в нашата държава е от стратегическо значение, което е напълно оправдано. Измерението на стратегическия въпрос се осигурява, между другото, и с документи и актове от национално естество, които съдържат почти всички аспекти на проблематиката и като правило включват координирани дейности (на държавни органи, медицински и образователни институции, медии) за да се постигнат поставените цели.

В този раздел на научния труд са представени най-важните констатации за положението с доставките на наркотици в Република Северна Македония както и компонентите на дейностите за намаляване на предлагането на наркотици.

Присъствието на наркотици е реалност в Република Северна Македония и това се вижда предимно от количеството конфискуваните наркотици. Характеристиките на иззетия наркотик варират от година на година, т.е. в някои години конфискацията на хероин доминира, а в други години изземването на канабис и неговите производни.

Множеството успешно реализирани акции, прекъсването на международни канали, конфискациите, елиминирането на престъпни групи, са достоверни показатели, които говорят за всеотдайността, професионализма и експертизата на полицията. Максималните усилия на полицията и митниците за предотвратяване на предлагането и намаляване на търсенето на наркотици даде положителни резултати. Въз основа на сравнителните наблюдения през последните години се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличаване на функцията за откриване. В резултат на успешното сътрудничество на македонската полиция и митнически служби с няколко чуждестранни служби за борба с наркотиците, са реализирани редица успешни инициативи, разбиване на престъпни групи, участие в съвместни международни координирани акции, където на територията на няколко съседни държави и държави от ЕС са конфискувани повече килограма хероин и кокаин.

Република Северна Македония е държава, която се намира на пътя на наркотиците (транзитна държава), но в същото време и държава, в която се произвеждат и консумират наркотици.

През последните години се наблюдава значително увеличение на търговията с канабис на територията на Република Северна Македония. Основните направления на маршрута с канабис и неговите производни са от Албания през северозападната до югоизточната част в посока Гърция и България. Хероинът идва основно от Турция, България или Гърция в посока на Албания или Сърбия, кокаинът по въздух през летището в Скопие или през пристанищата в Албания и България, докато синтетичните наркотици предимно идват от България и Сърбия. Засаждането на канабис основно за лична употреба се среща на цялата територия на Република Северна Македония. Производството на синтетични наркотици все още нараства в света и представлява сериозна заплаха за Република Северна Македония поради недостатъчен контрол на прекурсорите в региона и поради тяхната наличност. Днес засаждането на мак и неговото производство се контролира от оторизирани производствени организации.

В контекста на стратегическия ангажимент на държавата за намаляване на доставките на наркотици са направени следните изводи от експертните и оперативни дейности:

- а) Характеристиките на употребата и наркотрафика се променят постоянно, което допринася за нарастващата сложност на пазара на наркотици.
- б) Престъпността, която се генерира от трафикът и незаконно производство на наркотици, може да бъде разбрана само в по-широк контекст на дейността на

организираните престъпни групи.

в) Констатациите на международни институции, работещи активно в областта на намаляването на престъпността, включително и наркопрестъпността, показват, че има засилено взаимодействие и сътрудничество между групите за организирана престъпност, по-специално при трафика на множество видове наркотици, както и нарастването на диверсификацията на маршрутите за снабдяването с наркотици.

г) Чрез глобализацията пазарът на наркотици е по-динамичен, иновативен и престъпните групи бързо реагират на предизвикателствата.

Проблемът с хероина се откроява въз основа на осъзнаването, че въпреки да изглежда, че проблемът с хероина в ЕС намалява в дългосрочен план и по този начин използването на т.нар. „Балканският маршрут“ за транспортиране и съхранение на хероина, все пак пазарът на канабис набира все по-голямо значение и според анализите на ЕВРОПОЛ е свързан с насилие и други престъпни действия. Това води до необходимостта от еднакво динамичен, иновативен и бърз отговор при справянето с проблема с наркотиците.

ИЗВОДИ КЪМ ВТОРА ГЛАВА

Като обобщение на този раздел може да се каже, че светът активно се включва в борбата срещу това престъпление на нормативно-правна основа през последните десетилетия, чрез приемането на конвенции, стратегии, провеждането на международни форуми и конференции и много други инструменти, необходими за успешна борба и контрол на престъпленията, свързани с наркотиците. Всички тези механизми за борба с този вид престъпност позволяват хармонизиране на законодателството, свързано със злоупотребата с наркотици, за да се улесни взаимното сътрудничество и да се улесни бързият обмен на информация и съвместни действия в областта на разкриването и потушаването на престъпления, свързани със злоупотребата с наркотици. Битката трябва да се фокусира и върху международното поле, тъй като това престъпление е до голяма степен международно, т.е. транснационално.

Законодателството за злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония не съответства на заплахите от престъпления за злоупотреба с наркотици, които изискват засилена наказателна и наказателна политика, за да се намали извършването на тези

престъпления. Засилената наказателна политика с повишени наказания в затвора за престъпления, свързани с наркотици, също ще доведе до намаляване на рецидивизма, което е доста често при този вид престъпления.

С цел по-ефикасно и ефективно предотвратяване, откриване и доказване на престъпления, свързани с наркотиците, предлагам изменения в законодателството за злоупотреба с наркотици. Необходимо е да се направи изменение на чл. 215 от Наказателния кодекс на Република Македония по отношение на параграф 2, тоест да се обясни терминът „по-малко количество“, определен от Основната прокуратура на Република Македония със законов акт като „всяко количество до пет грама тревисто вещество и до два грама прах се счита за по-малко количество, изключващо факта, че екстази или МДМА (таблетки), метадон (като течено вещество) влизат в списъците с наркотици, психотропни вещества и прекурсори, определени от Министерството на здравеопазването и са наказуеми по закон. На практика, най-често Основната прокуратура отхвърля повдигнати от МВР наказателни обвинения за основателно подозрение, че е извършило престъпление по чл. 215 от Наказателния кодекс на Република Македония, в която се посочва, че наркотиците са за лична употреба на извършителя (най-често става дума за престъпление по чл. 215, ал. 2 от НК), въпреки че употребата на наркотични вещества е наказуема от всички закони, които регулират този въпрос. (Наказателен кодекс на Република Македония, Закон за контрол на наркотичните вещества и психотропните вещества). Поради горните причини е необходимо да се направи изменение на чл. 215, определящ термина „лична употреба“. Относно Закона за контрол на наркотичните вещества и психотропните вещества, чл. 24 от същия закон, въпреки че се прилага и за физическо лице, няма наказателна санкция по този член за физическо лице като извършител, където на практика съдът се позовава на факта, че няма наказателна санкция по чл. 24 и само приема решение за конфискация на веществото. За да се изключи противоречието във връзка с чл. 24 от този закон е необходимо допълнение с подходяща наказателна санкция.

Република Северна Македония е активен участник в борбата срещу това престъпление и полага усилия положителния опит и добрите практики на развитите страни да го пренесе на национално ниво и по този начин да бъде в крак с модерните тенденции и постижения, инструменти и други предлагани ресурси, които са на разположение за засилване на борбата с престъпността, свързана със злоупотребата с наркотици. Ежедневната борба с наркотиците в Република Северна Македония чрез прилагането

на Закона за контрол на наркотичните вещества и психотропните вещества, Стратегијата за борба с наркотиците в Република Северна Македонија, распоредбите на Наказателниот кодекс на Република Македонија односно злоупотребата с наркотици и други актове, които регулират този въпрос с резултат санкционирането на нарушенията и престъпленията, свързани със злоупотребата с наркотици, но за съжаление, по-голямата част от съдържанието, предвидено от законовите актове, стратегиите и плановете за действие за наркотици, остава само на хартия.

Организационната схема на органите, телата, институциите и организациите за борба срещу злоупотребата с наркотиците: Основните субекти, които представляват превентивния механизъм срещу злоупотребата с наркотици в Република Северна Македонија са: Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на правосъдието, Министерство на образованието и науката, Министерство на отбраната, Министерство на финансите, Агенция за спорта и младежта, Институт за социологически и политико-правни изследвания (както и други научни институции), местното самоуправление, медиите и други обществени субекти и научни институции.

Най-прякият институционален субект, който е ключова част от системата за борба с злоупотребата с наркотици, т.е. за предотвратяване на производството и трафика на наркотици, е Министерството на вътрешните работи, като част от правителствените министерства.

С подходящ закон като вътрешни работи са определени:

- реализиране на системата за обществена и държавна сигурност;
- предотвратяване на насилственото разрушаване на демократичните институции, предвидено в Конституцията на Република Македонија;
- защита на живота, личната сигурност и имуществото на гражданите;
- предотвратяване на разпалване на национална, расова или религиозна омраза и нетърпимост;
- предотвратяване на извършването на престъпления и нарушения, откриване и разкриване на извършителите им и предприемане на други предписани от закона мерки за преследване на извършителите на тези престъпления;
- граждански дела и
- други въпроси, предвидени в закона.

Законово са регламентирани по-общите принципи за служителите на МВР, които логично се отнасят и за дейности и действия, свързани с наркотиците.

Принцип на законност

Служителите на министерството изпълняват своите задължения и задачи в съответствие с Конституцията на Република Македония, закона, други разпоредби, приети въз основа на закон и международни споразумения, ратифицирани в съответствие с Конституцията на Република Македония.

В Бюрото за обществена сигурност от гледна точка на докторската дисертация има отдел „Криминална полиция“, в който съществува и функционира звено или единица за борба с наркотрафика.

Същото Бюро има и отдел за борба със тежката и организираната престъпност, в който също има единица за борба с трафика на наркотици.

Организационни части на тези отдели и звена се намират в териториалните организационни звена на градовете/регионите Скопие, Тетово, Куманово, Охрид, Битоля, Щип, Велес и Струмица.

Според това, системата за противодействие на производството и трафика на наркотици в Република Македония през периода от независимостта от 1991 до 2019 г. има няколко важни характеристики:

- Институционализацията на системата е по-бавна по отношение на положението с злоупотребата с наркотици и вредното ѝ въздействие върху хората, които я консумират, като статистиката неправилно е регистрирала потребилите на наркотици, тъй като техният брой очевидно е много по-голям от официалните данни.
- Научната и експертната общественост въз основа на аналитични и теренни изследвания сочи опасностите от злоупотребата с наркотици и показва съществуването на незаконни действия при доставката, разпространението и продажбата на наркотици.
- В рамките на организацията на държавата се провеждат първоначални и постоянни мерки и начинания, илюстрирани от създаването на тела в рамките на органите на държавната власт и приемането на правила, наредби и документи, регламентиращи цялостния въпрос за злоупотребата с наркотици.
- Системата за противодействие на злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония е отворена по отношение на принципите и правилата на международната общност и документи от международен характер както на етапа на нейното създаване, така и на етапите на нейното функциониране и развитие.

- Съществуването и функционирането на тази система в периода до 2019 г. в Република Македония представлява солидна основа за нейното по-нататъшно насърчаване и усъвършенстване съгласно европейските и международните стандарти.

Двете най-големи аномалии на съществуващата система за превенция на производството и трафика на наркотици са:

Първо, служителите, работещи на по-широка проблематика, не функционират като централизирана система, а по-скоро държавните органи работят на проблема и така много често се припокриват със същите работни дейности, т.е. действия или разпореждане с различна информация и знания.

На практика се е случвало една и съща престъпна група да бъде следена от служители от сектора в Скопие, както и от Бюрото за обществена сигурност. По този начин някои дейности или се наблюдават от множество органи, или изобщо не се третират, за да се получи подходящ резултат.

Така може да се заключи, че основният проблем е, че работата се припокрива на две или повече служби, на два или повече сектора или отдела, което забавя действието, тъй като е факт, че този вид престъпление предполага бързина и ефективност.

На второ място, проблем е бюрократичният апарат при откриване на дела чрез разпореждане на прокуратурата или съдебната система (ПИМ - Специални следствени мерки - наблюдение, подслушване, специални средства за следене и подслушване, поставяне на прикритието – undercover tent и др.). Такъв бавен бюрократичен апарат деактивира ефективността на действията и понякога може да отнеме от 15 до 30 дни, преди конкретен случай да може да бъде разгледан (например поради пропускането на прокуратурата да издаде подходяща заповед или от съдебната система да не се даде възможност за предварителна процедура със степен на поверителност. Освен това осигуряването на финансови средства, отпуснати за конкретни дейности за борба с наркотиците, върви бавно или средствата са недостатъчни, за да се осигури за истинска борба срещу наркотици).

Съществува фрагментация на отговорностите на организационните звена на МВР, тъй като и в Бюрото за обществена сигурност, и в бившото Управление за сигурност и контраразузнаване разполагаха с отдели за борба с организираната престъпност, а в тях и на сектори за борба с наркотиците (т.е. отдели или звена), както и отдели за борба с наркотиците в регионалните центрове като Скопие, Тетово, Щип, Велес, Битоля, Охрид, Куманово, Струмица – като по този начин се предотвратяване координирана

работа, не се постига ефикасност, по-трудно се разкриват, наблюдават и обработват конкретни случаи, които заедно подсказват за необходимостта от изграждане на модерна система за противодействие на производството и търговията с наркотици в Република Северна Македонија.

Глава 3

СЪЗДАВАНЕ НА МОДЕРНА СИСТЕМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО И ТРАФИКА С НАРКОТИЦИ В РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

3.1. Основни констатации

Разработката започва от следните констатации:

Първо, много особености на съвременната система за противодействие на производството на наркотици и трафика са общи черти на тези системи в отделните страни, а редица белези са характерни за отделните страни в зависимост от тяхното разпространение, брой жители, социално-икономическо положение, социална и образователната структура на населението, позицията в международната общност и в рамките на това и положението в международните мрежи и маршрути на движение, разпространение и продажба на наркотици.

Акцентът е, разбира се, върху възможностите за концептуализиране, реализиране и по-нататъшно разработване на съвременна система за противодействие на производството и трафика на наркотици в Република Северна Македонија в краткосрочен и средносрочен план.

Анализът обхваща мерките и начинанията на обществото за изграждане на такава модерна система, възгледите на специалисти и експерти относно елементите, функционирането и очакваните резултати от такава модерна система.

Второ, в по-широкият контекст на проактивните стратегически действия срещу наркопрестъпността, следните действия са от голямо значение:

- ▶ Събиране на информация от законни източници
- ▶ Анализ на събраните данни, аналитичност
- ▶ Внимателно проследяване на данни, незабавна актуализация
- ▶ Информирание, предоставяне на данни по отношение на достъпността за всички работещи по проблема за предотвратяване, злоупотреба, продажба и контрабанда на

наркотици

- ▶ Подходяща информационна система - за корегиране на начина на действие въз основа на информацията
- ▶ Събиране на информация от източник, предвиден от начина на ангажимента на полицията по отношение на борбата с наркопрестъпността

Основи за превантивното действие:

С репресивната криминалистика днес, която се развива в съвременни и сложни принципи и заема централно място в наказателната практика и експертиза, нейните правила, прилагани пост деликт – *post delictum*, възниква и се развива и превантивната криминалистика, чиито правила се използват за анти деликт – *ante delictum*, т.е. с цел предотвратяване на наркопрестъпността.

Спецификата на предмета на превантивната криминалистика е, че все още няма криминални престъпления, но на базата на опита се прогнозира и действа при възникването им. В този смисъл анализирането, статистическата обработка на новообразуваните форми на наркопрестъпността, информация за наблюдавани и достъпни девиантни поведения, които водят до напускане на зоната на престъпността, тенденциите за злоупотреба с наркотици и други подобни, ще бъдат не само полезни за полицейско-репресивната система, но и за други органи и държавни институции, както и за значими фактори за потискането и предотвратяването на нарко-престъпното поведение. Проучването на превантивната криминалистика, когато става дума за наркопрестъпност, както и всички свързани с нея престъпни дейности, трябва да бъде насочено към навременното откриване на нови възникващи форми, модалности и тенденции на наркотрафика, препродажба и производство на наркотици.

Продължаващото образование, специализираната експертиза, както и максималния ангажимент на всички служители за противодействие на уличното разпространение на наркотиците и тяхната консумацията също така е от голямо значение. Насочването на стратегическо планиране и предприемане на превантивни мерки и дейности, свързани с противодействие на наркопрестъпността и злоупотребата с наркотици, в близост до образователни институции и места, особено където се събират младите, също е важен превантивен фактор, който по-късно влияе върху наказателните превантивни мерки за противодействие на наркопрестъпността в страната.

Част от тези подходи включват медийни пропагандни кампании, насочени към

обучение на младите хора и отчуждаване и изкореняване на тенденцията за злоупотреба с наркотични вещества. Това ще даде възможност на обществеността да се запознае с мерките, предприети от компетентните органи за предотвратяване, намаляване и смекчаване на вредата, която настъпва не само на цялото, на обществото, но и на индивида, който употребява наркотици, на купувачите, потребители, техните семейства, приятели, тяхното обкръжение. В този контекст също е важно да се подобри процеса на събиране, обработка и анализ на всички форми на информация, свързани с наркопрестъпността, чрез обмен на тази информация на регионално и международно ниво.

Насоки за развитието на модерната система:

Анализират се направлението за разработване на съвременна система за противодействие на производството и трафика на наркотици, както следва:

1. Научни знания за разработване на такава система
2. Социални дейности
3. Нормативни решения
4. SWOT анализ (предимства, слабости, перспективи, заплахи)

ИЗВОДИ КЪМ ТРЕТА ГЛАВА

Недвусмилено е съзнанието, че е необходима нова модерна система за противодействие на производството и трафика на наркотици в Република Северна Македония.

1. В Република Северна Македония трябва да се разработи Обща национална програма като форма на стратегия за борба със злоупотребата с наркотици, в която важни сегменти ще бъдат криминологичната и криминалистичната стратегия за борба със злоупотребата с наркотици и наркопрестъпността. Неразделна част от тази обща програма следва да бъдат специалните програми на отделни субекти, участващи в превантивно-репресивна регулация срещу злоупотребата с наркотици и срещу наркопрестъпността.
2. Тъй като злоупотребата с наркотици и наркопрестъпността е сложен криминогенен и социално-патологичен феномен, за да му противодействаме, е необходимо основно и по-нататъшно постоянно обучение на кадрите, участващ в предотвратяването му. Тук

на първо място мислим за основно висше образование в областта на пристъпността, което по-нататък постоянно ще бъде дооформено с подходящи специализирани образователни форми. Само така на практика ще бъде оживен институтът криминалист-специалист, което предполага тясна специализирана работа с кадрите от криминалистиката за противодействие и разкриване на наркопрестъпността като част от организираната престъпност.

ОБЩИ ИЗВОДИ ЗА ЦЯЛАТА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ

Общият извод е, че е необходимо да се предприемат правни действия от субектите, отговорни за предотвратяването и разкриването на злоупотребата с наркотици. Тези дейности трябва да бъдат включени в: Закон за брака и семейното право, Закон за образованието, Закон за социалната защита, Закон за здравеопазването, Закон за вътрешните работи, Закон за митниците, Закон за отбраната, Закон за местното самоуправление, Наказателно право, Закон за наказателното производство, Закона за обществената информация, Закона за научно-изследователска дейност, Закона за производство и трафик на наркотични вещества.

В Република Северна Македония ще има дирекция или агенция, отговаряща за изпълнението на националната програма за превенция на злоупотребата с наркотици в Република Северна Македония. Съставът ще се състои от щатни служители, работещи по този въпрос. Те ще се управляват от директор (или подобен), който ще бъде пряко отговорен на премиера, който ще го назначи. В допълнение към редовния персонал на дирекцията, нейният разширен персонал ще включва един член от всички субекти, участващи в превенцията на злоупотребата с наркотици. Така че спецификата на Агенцията/Дирекцията ще бъде максимално изразена в нейните действия за борба с наркотиците. Цялата информация от цялата държава ще се събира тук и тази агенция ще провежда всички предварителни разследвания и разследвания и ще обработва всички случаи и предмети. Ще бъде създаден нов специализиран екип от прокурори, които да се занимават изключително и само със случаи от областта на наркотиците. Ще бъде създаден с отделно предназначение, специален държавен бюджет за борба с злоупотребата с наркотици.

Според експертите най-важните им възгледи и предложения за съвременна система за противодействие на производството и трафика на наркотици са:

Първо, бързият обмен на информация и координираните действия между частите, субектите и институциите в системата.

Второ, единствена, координирана и високопрофесионална система.

Трето, подобряване на съществуващата система.

Четвърто, координация, единство и съгласуваност в действията както в национален, така и в международен план.

Пето, промяна на структурата на службите за сигурност.

Шесто, оперативни лица с подходящо високо ниво на осведоменост/познания в областта на производството и трафика на наркотици.

Седмо, ръководителите в системата с управленски умения да мотивират служителите и да координират успешно дейностите.

Осмо, за по-бързо адаптиране на системата към динамичните промени в обществото/обкръжението.

Девето, централизиран тип на управление със системата на национално/държавно ниво и с ясни йерархия за ефективно предотвратяване на производството и трафика на наркотици.

Десето, осигуряване на върховно/високо място на съвременните технологии в системата.

Единадесето, използването на интернет и съответните бази данни, както и използването на съвременни комуникационни системи.

Дванадесето, системно обучение както за оперативните служители, така и за ръководителите на системата и зачитане на опита.

Тринадесето, зачитане на съвременните комуникации при проверка на информацията в предоставянето на доказателства.

Четиринадесето, въвеждане на необходимите иновации в използването и арсенала на разузнавателните средства, за да се ограничи успешно производството и трафика на наркотици.

Петнадесето, увеличаване на нивото на криминалистиката и криминологията в структурите за предотвратяване на производството и трафика на наркотици.

Шестнадесето, въвеждане на научни методи и изучаване на средствата за превенция в криминалистичния анализ и в профилирането на криминологията/криминолозите.

В заключителните бележки ние включваме и частта от SWOT анализ на съвременната система за противодействие на производството и трафика на наркотици в Република

Северна Македония.

Предимства:

- Обмислени действия, правно и социално приети, с качествен персонал и отговорно поведение

- прилагане на международни принципи и актове.

Слабости:

- Бавна адаптация и интернализация на субектите в системата

Перспективи:

- отговорност на цялата социална система

Заплахи:

- съществуваща мобилност на наркопрестъпността и адаптация на престъпниците

ПРИНОСИ

В заключителните наблюдения ще се направи анализ на връзката между предполагаемите състояния и резултатите от раздела на изследването, т.е. ще се определи дали хипотезите са напълно или частично потвърдени, т.е. дали те са напълно или частично опровергани.

Също така ще се предложат и основни белези на съвременната система за противодействие на производството и трафика на наркотици, които както се очаква, ще се основават на следните характеристики: динамична система, с преобладаващи превантивни функции, почти напълно интегрирана в международната концепция за предотвратяване на вредните ефекти от наркотиците, като системата ще има и национални особености, произтичащи от социално-икономическата структура на конкретната държава, законодателството, свързано с този въпрос, както и други специфики в съответната държава.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЛИТЕРАТУРАТА

1. Abadinsky, Organized Crime.Cengage, 2009.
2. Albanese J. S., The causes of organized crime, Journal of Contemporary Criminla Justice, Thausend Oaks, 2000.
3. Andrassy: Juraj Andrassy, Medzunarodno parvo, Zagreb, 1984.

4. Андревски, Живко, Метологија на научно истражување, ЕУРМ – Скопје, 2010.
5. Арнаудовски Љ., Криминализација на политиката и политизација на криминалот, Безбедност бр. 3, Скопје, 1997.
6. Арнаудовски Љ., „Методолошки проблеми на статистичкото евидентирање и следење на економскиот криминалитет“, МРКПК, бр. 2–3, Скопје.
7. Арнаудовски Љ., Нанев Л. и Николоска С., Економскиот криминалитет во РМ, Македонска ревија за кривично право и криминологија, бр. 1, Скопје, 2009.
8. Basic-Pavlovic: Franjo Basic – Zvonimir Separovic, Krivicno pravo-Posebni dio, Zagreb, 2001.
9. Бановић Б., Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, Београд, Земун, 2002 (1).
10. Батковски Т., Организираниот криминалитет и спецификите на оперативно – истражувачката работа на планот на негово откривање, документирање и спречување, Научен проект: Конституирање на Република Македонија како модерна правна држава – на тема „Правната држава и организираниот криминал“, Правен факултет – Скопје, 1996.
11. Витларов, Т., Мерките - конфискација и проширена конфискација во казненото законодавство на Република Македонија.
12. Витларов Т., Даночно затајување, МРКК, бр. 1, Скопје, 1997.
13. Галев Гале, Дабовиќ Анастасовска Јадранка, Облигационо право, Центар за европско применето право и економија, Скопје, 2009.
14. Garacic: Ana Garacic, Kazneni zakon u sudskoj praksi, Opci I posebni dio, Zagreb, 2006.
15. Gips, Michael A. “Where Has All The Money Gone?” Security Management, February 1998.
16. Grabowsky “The Internet, Technology, and Organized Crime”. Asian Journal of Criminology, 2007.
17. Ignjatović Đ., Organizovani kriminalitet i etnička pripadnost, Pravni život br. 9, Beograd, 2008.
18. Kaase, Max and Kenneth Newton, Beliefs in Government. Oxford University Press, 1998.
19. Калајциев Г., „Кривично процесно право“, Скопје.
20. Камбовски В., Правната држава и организираниот криминал, Научен проект – Конституирање на Република Македонија како модерна правна држава, Правната држава и организираниот криминал, Правен факултет, Скопје, 1996.

21. Камбовски В., Измените на КЗ во функција на спречување на економскиот криминал, МРКПК бр. 2–3, Скопје, 2008.
22. Камбовски, В. „Кривична одговорност на правните лица, МРКПК бр. 2–3, Скопје, 2008.
23. Kramarić: Ivica Kramarić, Kazneni zakon, Zagreb, 1998.
24. Лабовиќ М. и Николовски М., Организиран криминал и корупција, Ван Гог, Скопје, 2010.
25. Maltzm. D., On Defining Organized Crime, Crime and Delinquency, No. 22, 1990.
26. Матовски Никола, Лажетик – Бужаровска Гордана, Калајциев Гордан, Казнено процесно право, Правен Факултет Јустинијан Први Скопје, Скопје, 2009.
27. Михајлова В., Перењето пари и друга противправна имотна корист – влијанието врз финансискиот систем, превенцијата и искуствата од други земји, Македонска ревија за казнено право и криминологија бр. 1, Скопје, 1997.
28. Николоска С., Перење пари (криминолошки, криминалистички и кривично-правни аспекти), Ван Гог, Скопје, 2015.
29. Николоска С., Економска криминалистика, Ван Гог, Скопје, 2015.
30. Новотни Љубиша, Медицински вештачења во парнична постапка, Наша Книга, Скопје, 1981.
31. Петровиќ Б. „Прање новца како савремени безбедносни изазов“, Правни факултет, Сарајево, 2009.
32. Прчевски А. (Јавен обвинител на РМ), Улогата на Јавното обвинителство во политиката на гонење со оцена за соработка со другите релевантни институции во откривањето и гонењето и прелози, МРКПК бр. 1, 2006.
33. Riddle, Kelly E. “Unbuttoning White Collar Crime”. Security Management, January 1999.
34. Robin, Gerald, “White-Collar Crime and Employee Theft”, Crime and Delinquency, 1974.
35. Стојанов, И. „Востановена кривична одговорност на правните лица“, Годишник на Полициската академија, Скопје, 2005/06.
36. Sokol-Smerdel: Smiljko Sokol-Branko Smerdel, Ustavno parvo, Zagreb, 1998.
37. Сулејманов, Зоран, „Криминологија“, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2003.
38. Sućeska, M. Osnovi ekonomskog kriminaliteta, Fakultet kriminalističkih nauka i

Univerziteti AAB, Priština, 2006.

39. EUROPOL, EU (2015) Drug Markets Report, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

40. Europol–EMCDDA (2017), Europol–EMCDDA active monitoring report on a new psychoactive substance: 1-(3-chlorophenyl)piperazine (mCPP), European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

41. EC (2008) European External Border Surveillance System (EUROSUR), European Commission, Brussels.

42. EC (2009) Report from The Commission on the implementation of Framework Decision 2004/757/JHA laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking, European Commission, Brussels, UNODC, World Drug Report, 2014.

43. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). Risk assessment of new psychoactive substances— operating guidelines. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.

44. Закон за производство и промет со опојни дроги (Службен весник бр.13/91)

45. Закон за прекурзори (Службен весник на РМ бр.37/04).

46. Закон за одредување институции одговорни за спроведување активности во областа на производството и прометот со опојни дроги (Службен весник на РМ бр.24/83).

47. Закон за лекови, дополнителни лековити средства и медицински помагала (Службен весник на РМ бр. 21/98).

48. Одлука за утврдување на списокот на опојни дроги (Службен весник бр. 70/78, 14/81, 39/82, 28/85, 10/87, 53/88, 2/89 и 7/90).

49. Одлука за прифаќање на листа на опојни дроги дозволени за промет за медицински и ветеринарни цели (Службен весник бр.70/78, 52/83 и 47/85).

50. Кривичен законик на Република Македонија (Службен весник на РМ бр.19/2004 и 81/2005).

51. Закон за прекршоците (Службен весник на РМ бр.62/06).

52. Закон за прекршоци против јавниот ред и мир (Службен весник на СРМ бр.25/72, 29/83, 8/84, 51/88, 19/90, 26/93).

53. Закон за извршување санкции (Службен весник на РМ бр.2/2006).

54. Закон за кривична постапка (Службен весник на РМ бр.15/95, 74/2004).

55. Царински закон (Службен весник на РМ бр.21/98, 39/2005).

56. Одлука за распоредување на стоките во форма на увоз/извоз (Службен весник на РМ бр.113/05).
57. Закон за спречување на корупција (Службен весник бр.83/2004).
58. Закон за здравствена заштита (Службен весник на РМ бр.38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05, 111/05).
59. Закон за социјална заштита (Службен весник на РМ бр.50/97).
60. Закон за здравствено осигурување (Службен весник на РМ бр.25/2000).

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА М-Р ЛЮБОМИР ПЕТРОВИЧ

1. Петровиќ, Љубомир. Иновации во системот за спречување и производство на дрога, Во: УЛОГАТА на иновациите како развоен двигател [уредник Александра Станковска], Скопје: Европски универзитет, ISBN 978-608-4574-87-3, 2019, 107–117.
2. Петровиќ, Љ. Битни компоненти на акциите за намалување на побарувачката на дрога, Marketing (Скопје), ISSN 1857-9787, година 5, број 9, 2019, 107–112.
3. Петровиќ, Љ. Информираноста – услов за избегнување непријатности и опасности при користење дрога во сексуални активности, Marketing (Скопје), ISSN 1857-9787, година 5, број 9, 2019, 113–116.
4. Петровиќ, Љ. Спречување на злоупотребата на дрога во Црна Гора: Основи и развој на системот, В: , НБУ, Софија, 2019, с. – .